

Cultuur

Het wonder van Nederland

25 februari 2015 - Geoffrey Parker won de Heineken Prijs van de KNAW voor zijn grote visie en werk over het Spaanse wereldrijk tussen 1450 en 1700. Met zijn nieuwe biografie van Philips II zet hij de kroon daarop. ScienceGuide sprak met Parker over die onbegrepen workaholic die de Nederlanden verspeelde.

Het nieuwe boek is een summa. Parker heeft een geactualiseerde editie geschreven van zijn omvangrijke, eerdere levensbeschrijving en van het boek waarin hij de wereldomvattende politieke strategie van Philips II schetste. De Spaanse koning, ook de heerser hier in de Nederlanden, was de eerste Europese vorst die zo'n 'global strategy' had en die hem nog bijna lukte ook. Amerika, Afrika, Azië en Europa trachtte hij in zijn greep te houden.

Nieuwe vondsten

Deze hereditie was nodig en mogelijk, omdat Parker onverwacht cruciale documenten uit de archieven tevoorschijn wist te halen, die soms eeuwen verdwenen waren geweest. Een groot aantal daarvan had niemand meer gezien of genoteerd nadat zij het bureau van de koning in het Escorial hadden gepasseerd. In zijn vraaggesprek met *ScienceGuide* bij de uitreiking van Heinekenprijs in 2012 kon hij hierover al een en ander vertellen. Met name het 'overdrachtsdocument' van keizer Karel V aan zijn zoon Philips was een vondst van historische betekenis.

Over deze "Instructies" vertelde hij: "Ik heb het handgeschreven origineel gevonden, van 6 mei 1543, waarin Karel zijn zoon heel precies zijn adviezen geeft. 50 pagina's dik, er is geen enkel ander stuk van deze keizer van die omvang. Hij schreef het zelf, in het Spaans, omdat dit Philips' moedertaal was. Hij sprak zelf vooral Frans, maar als jongen die in Gent geboren was, kon hij ook Nederlands, het Vlaams." Zoals bekend vloekte de keizer bij voorkeur in onze taal.

Philips II begon als 16-jarige dan ook met veel krediet, veel inzet en met een buitengewoon goede staf van assistenten. Zijn tantes regeerden namens hem in verschillende delen van het imperium - van Italië tot de Nederlanden - en zijn halfbroers Don Juan d'Austria en Alessandro Farnese, de gevreesde 'hertog van Parma' uit de Nederlandse militaire geschiedenis, waren de toonaangevende militaire leiders van hun tijd.

Global vision van de 17^e eeuw

De eerste jaren van zijn bewind haalde de jonge vorst succes na succes binnen. Zijn huwelijk met Mary Tudor, de koningin van Engeland, was een diplomatieke meesterzet en zij was nog verliefd op hem ook.

“Ineens was de strategie van Spanje op wereldschaal ‘geherlanceerd’. Men koerste vanaf nu op de combinatie Spanje, Italië en Amerika met de Nederlanden en Engeland. Je moet toegeven dat dit een goed doordachte visie was: een nieuwe Atlantische en maritieme strategie, minder op Midden-Europa gericht.” Het bleek de ‘global vision’ van wereldheerschappij die de 17^e tot en met 20^e eeuw zou bepalen immers.

Parker wijst erop dat deze Spaanse strategie “op een haar na gelukt is. Philips heeft alles gedaan om Engeland in zijn greep te krijgen. Als echtgenoot van Mary – de oudste dochter van Henry VIII – was hij officieel ook koning van Engeland, maar het huwelijkscontract stipuleerde dat hij haar niet kon opvolgen.”

Philips probeerde daarom na Mary’s vroege dood haar zuster te trouwen, die als koningin na haar kwam. Deze hield hem net zolang aan het lijntje tot zij haar eigen troon stevig had gevestigd. In Elizabeth I vond Philips II de machthebber in Europa die hem in vernuft, politiek instinct, ijver en militair geluk zou overtreffen. *He met his match* in allerlei betekenissen van het woord, kortom.

Philips VII in Huis den Bosch

Philips versloeg in 1571 de Turkse vloot bij Lepanto en domineerde daarna de Middellandse Zee. In 1580 veroverde hij Portugal en daarmee meteen ook het wereldrijk overzee van het buurland. Geen wonder dat hij dacht dat de rebelse Nederlanden en het ketterse Engeland ook zouden moeten zwichten.

“Verschillende Hollandse steden, zoals Gouda, waren in de Staten Generaal al voor een compromisvrede. Dan dus geen Republiek en geen huis van Oranje. Dat Nederland bestaat is een wonder.” Philips zou bij een dergelijke polderoplossing op de troon gebleven zijn bij ons en een van zijn meer ruimdenkende tantes als stadhouder zou de facto het bewind zijn gaan voeren. We hadden dan vandaag de dag koning Philips VII en koningin Letizia in Huis den Bosch gehad...

Waarom dat toch anders liep, vertelde Parker in zijn interview met *ScienceGuide*. “Alles was Gods beproeving”. Dat leest u [hier](#). Zelf reageerde hij al naar *ScienceGuide* op dit artikel en uitte zijn vreugde over de blijvende belangstelling voor zijn historisch werk en nieuwste inzichten en ontdekkingen.

“I was very interested by the parallel in your article with Felipe VII, because as you will have seen, our introduction mentions that King Juan Carlos provided very similar advice in a series of letters to *his* son Felipe, then aged 16, when the prince was in Canada!” Hij meldde voor de lezers in Nederland tevens, dat alle nieuw ontdekte documenten in zijn boek vertaald zijn opgenomen en men zo met hem verbluft en verrijkt kan worden door een nieuwe blik op deze bijzondere vorst der Nederlanden en een wereldrijk.